De kleine profeten
(1) Wat voorafging…

Lezing

De HEER werd woedend op koning Salomo, omdat hij ontrouw was geworden (…) door andere goden te vereren. (…)
De HEER zei tegen hem: “Ik zal het koningschap van je losscheuren en het aan een van je ondergeschikten geven. Maar omwille van je vader David zal Ik wachten tot na je dood, en pas je zoon het koningschap ontnemen.”
Toen Jerobeam – een ondergeschikte van Salomo – in die tijd een keer de stad uit ging, kwam hij onderweg de profeet Achia uit Silo tegen. Achia droeg een nieuwe mantel. Achia greep zijn nieuwe mantel en scheurde hem in twaalf stukken. Toen zei hij tegen Jerobeam: ‘Neem tien van deze stukken, want dit zegt de HEER, de God van Israël: “Hierbij scheur Ik het koningschap van Salomo los en geef Ik jou tien stammen. Tien stammen geef Ik aan jou, en zijn zoon zal Ik één stam laten houden, opdat er bij Mij in Jeruzalem, de stad die Ik heb uitgekozen om er mijn naam te laten wonen, altijd iemand zal zijn die het licht van het koningshuis van mijn dienaar David brandend houdt. Jou zal Ik aanstellen tot koning over heel het gebied dat je verlangt. Jij zult koning van Israël zijn. Zo zal ik de nakomelingen van David vernederen, maar niet voor altijd.”
Na de dood van koning Salomo ging zijn zoon Rechabeam naar Sichem, waar heel Israël was samengekomen om hem tot koning uit te roepen.
De raad van de oudsten had hem gevraagd om het zware juk dat zijn vader Salomo had opgelegd wat te verlichten. Maar Rechabeam legde dit naast zich neer. Integendeel, hij zei: “Mijn vader heeft u een zwaar juk opgelegd, ik zal het nog verzwaren.” Daarop keerden de Israëlieten van de 10 noordelijke stammen zich tegen hem en bleef hij alleen nog koning over de zuidelijke stam Juda. Jerobeam werd uitgeroepen tot koning van het Noordrijk Israël.

1 Kon 11,9a.10a.11b-12.29-31.35b-37.39. 12,1.8.11. (NBV21)

Overweging

Goede vrienden,

Toen ik in de maand mei de vraag kreeg of ik wou meewerken aan een cyclus rond de 12 kleine profeten was ik aanvankelijk niet zo happig om dat engagement op mij te nemen omdat het over een gedeelte gaat in de bijbel dat voor mij onbekend terrein is. Maar bij nader inzien was het tegelijk een uitdaging om daar even mijn tanden in te zetten – ik ben tenslotte met pensioen, en dan heb je veel tijd.

Drie vragen kwamen meteen bij mij op.
1. Wanneer kan iemand ‘profeet’ genoemd worden?
2. Waarom bestempelt de traditie hen als ‘Kleine’ profeten? En is het toevallig dat ze met 12 zijn?
3. Zijn dat 12 verschillende getuigenissen die los staan van elkaar, of vormen ze toch samen een geheel? En zo ja, wat is de rode draad?
Wie goed geluisterd heeft, heeft eigenlijk vijf vragen gehoord.

Een zesde vraag nl. Waarom het weer enkel mannen zijn kwam niet meteen bij mij op. Sorry, dames.

1. Profeet. Dat is een begrip dat ook buiten de bijbel bekend is. De klassieke omschrijving van een profeet is 'iemand die voorspellingen doet', meestal onheilspellende voorspellingen. Maar eigenlijk zijn profeten in de eerste plaats 'zieners'. Zij zien wat anderen niet, of niet meer zien. Zij zien de onderstroom van beleidskeuzes en vooral tot welke gevolgen op korte of lange termijn die keuzes leiden. En ze durven het ook te zeggen, recht in het gezicht van diegenen die beslissen over en leven volgens de regels van dat beleid. Dat wordt hen meestal niet in dank afgenomen. Niet door de beleidsmensen die zich gekwetst voelen, maar ook niet door de goegemeente die zich heeft genesteld in de 'gewone gang van zaken'. Alleen bij de slachtoffers vinden ze gehoor, maar die zijn meestal in de minderheid en hun stem wordt in de kiem gesmoord. Er is veel kans dat de profeet zelf het slachtoffer wordt van zijn goede bedoelingen.

2. Waarom 'kleine' profeten?
Jesaja en Jeremia en Ezechiël zijn de 3 bekendste profeten uit de bijbel. Dat zijn de 'grote' profeten. De kleine profeten uit de bijbel zijn veel minder bekend. 'Groot' of 'klein' heeft enkel te maken met de omvang van de teksten die aan hen zijn toegeschreven. Het boek Jesaja telt 66 hoofdstukken, Jeremia 52, Ezechiël 48 hoofdstukken. De meeste kleine profeten tellen minder dan 10 hoofdstukken.

De bijbel telt 12 kleine profeten. Wat heeft de bijbel toch met het getal 12?
Jakob had 12 zonen die de stamvaders werden van de 12 stammen in het oude Israël.
Volgens de Kerkvaders koos Jezus 12 apostelen omdat hij zichzelf beschouwde als het hoofd van het nieuwe Israël. [i]

12 kleine profeten dus.
Laten we ze eens opnoemen. Graag roep ik daarvoor mijn - niet zo kleine – side-kick Tommy erbij.
1. Hosea – *JHWH heeft geholpen*
2. Joël – *JHWH is God*
3. Amos – *de (door JHWH) gedragene*
4. Obadja – *dienaar van JHWH*
5. Jona – *duif*
6. Micha – *(Michaja=) Wie is aan JHWH gelijk?*
7. Nahum – *trooster*
8. Habakuk - *? (Assyrisch woord voor tuingewas?)*
9. Sefanja – *JHWH heeft beschermd*
10. Haggai – *feestdagkind*
11. Zacharia – *JHWH heeft zich herinnerd*
12. Maleachi – *mijn bode / mijn engel*

Jona is duidelijk de vreemde duif in de bijt. Als het voor jullie een geruststelling kan zijn; van ruim de helft had ik tot voor de voorbereiding van deze cyclus nog geen letter gelezen.
Hoe klein ze ook mogen zijn, alles samen beslaan ze toch ruim 80 bladzijden in de bijbel. Jullie zullen wel begrijpen dat het onmogelijk is om die 12 in een cyclus van 3 zondagen allemaal tot leven te brengen. Wij zijn daarom eerder op zoek gegaan naar 'een rode draad' in dit dozijn zieners.

3. Zo kom ik bij mijn derde vraag: **Zijn er overeenkomstige eigenschappen te vinden in hun optreden?** Is het op dezelfde nagel dat zij kloppen? En zo ja, dat hout moet dan toch wel hard zijn, dat er 12 krachtpatsers nodig zijn.

Om op die vraag een antwoord te vinden moeten we iets weten over de tijdsgeest waarin ze profeteerden. En om wat zicht te krijgen op die tijdsgeest moeten we enkele grote stappen terug zetten in de voorgeschiedenis. Tot bij de aartsvader Jakob, de kleinzoon van Abraham.
Jakob had zoals bekend 12 zonen, ter wereld gebracht door 4 verschillende moeders. Zij werden de stamvaders van de 12 stammen van het volk Israël.

De 'Gewijde Geschiedenis' vertelt dat de op één na jongste zoon, Jozef, door zijn broers wordt uitverkoren om als slaaf verkocht te worden en naar Egypte gevoerd, waar hij uiteindelijk onderkoning wordt en trouwt met de dochter van de Farao. De 11 broers vervoegen hem in Egypte waardoor de twaalf stammen weer verenigd zijn in Egypte. Ze beleven er – dankzij Jozef – mooie tijden. Maar dan treedt er een andere farao aan, die hen onderdrukt tot Mozes hen uit Egypte kan wegleiden naar het Beloofde Land waar de 12 stammen zich vestigen, verdeeld over het land.

Het naleven van de voorschriften van de Thora was het antwoord van het volk Israël op de redding door 'Hij die zal zijn', en dat ging een hele tijd goed. De herdersjongen David werd koning en na hem kwam Salomo. Maar toen begon het fout te gaan met de leiders en met het volk. Persoonlijke bezitsdrang, machtsdrang en geldingsdrang zorgden ervoor dat het Verbond tussen God en mens ondergesneeuwd raakte. Na de dood van koning Salomo wordt het twaalfstammenrijk in twee verdeeld: 10 stammen vormen het Noordrijk Israël en slechts 2 stammen vormen het Zuidrijk Juda.

Alhoewel het in beide rijken economisch goed lijkt te gaan groeit het sociale onrecht met de dag. Bovendien begint het volk allerlei afgoden te aanbidden en daar kan een jaloerse God niet mee lachen.

Ik vroeg mij terloops af hoe wij die jaloersheid moeten opvatten en vond de volgende duiding daarvan. Het lijkt wel of er een soort ouder-kind bloedband is tussen God en zijn volk. Als uw kind door eigen keuzes dreigt in zijn ongeluk te lopen dan wil je dat met alle mogelijke middelen verhinderen. Afkeuren, kwaad worden, dreigen met sancties, smeken, wenen, … het hoort er allemaal bij. Maar nooit opgeven om graag te zien. Dat wordt duidelijk wanneer buitenstaanders ook maar één kwaad woord over je kind durven te zeggen. Dan zal je als vader of moeder de eerste zijn om het voor jouw kind op te nemen.
En dat is wat gebeurt met het volk Israël. Het loopt regelrecht in zijn ongeluk.

Maar dat wil Hij 'die zal zijn' niet laten gebeuren. En hij plukt mensen van achter hun kudde (Amos) of hun schrijverstafel (Nahum) om hen een zending te geven. Om te profeteren. Om te zeggen wat ze zien; om met alle middelen die ik daarnet noemde het volk te redden van zijn ondergang. Zoals de frêle Greta Thunberg gaan ze recht op hun doel af, spreken ze zonder angst en niet zelden verheffen ze hun stem: *'How dare you!'* Meestal klinkt hun boodschap inderdaad als een voorspelling van de rampen die het volk te wachten staat. Maar telkens ook om te zeggen dat het nog niet te laat is, op voorwaarde dat het volk zich wil bekeren, tot inkeer komen en zich opnieuw toekeren naar het Verbond . Zodat het volk van God op de 'Dag van de Heer' – de dag van het Grote Oordeel – opnieuw thuis mag komen bij 'Hij die zal zijn'.

Die zgn. kleine profeten komen van overal. En ’t is niet van ‘eigen volk eerst’, want de profeten uit het Zuidrijk gaan tekeer in het Zuidrijk én het Noordrijk en de profeten uit het Noordrijk, idem dito. Maar ook de omliggende volkeren die zich verkneukelen in de catastrofe die zal volgen krijgen ervan langs. Want het joodse volk mag dan nog zover afgedwaald zijn van het rechte pad, zij die leedvermaak koesteren over de ramp die hen te wachten staat, zullen het ook moeten ontgelden op die gevreesde ‘Dag van de Heer’. Want ‘Hij die zal zijn’ zal ook altijd barmhartig zijn. Baarmoederlijk hartig. Leven-gevend dragen. Hopen tegen alle wanhoop in.

Zijn er vandaag ook ‘kleine profeten’? Ongetwijfeld wel. Zij die hun nek uitsteken tegen elke vorm van machtsmisbruik. In de wereld van de film met zijn rode loper, in de politiek, aan de universiteiten, in de sport en bij hen die het hoederecht claimen van de moraal.

Jef Truwant
De Lier, Brugge, 24 september 2023

Geraadpleegde literatuur:
- BijbelCollege.nl – Basis cursus, Deel 1: De kleine profeten (1)
https://bijbelcollege.nl/bc2019/downloads/pdf/15_Kleine_Profeten.pdf
- Marius Van Rijswijk, Het boek van de twaalf profeten. Moed, hoop en vertrouwen voor Gods volk, 2019
- Nico ter Linden, Het verhaal gaat… Deel 4: Het getuigenis van Israëls profeten, 2000

[i] https://kro-ncrv.nl/katholiek/encyclopedie/t/twaalf-zonen-van-jakob